

MARKUS

8:27-38

Jezus roept Zijn volgelingen op zichzelf te verloochenen, hun kruis op te nemen en Hem te volgen.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/markus/8-27-38

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Terugblik op broodwonder en blinde man	1 min	4
2	De blinde leert in twee stappen zien	2 min	5
3	Wie zeggen de mensen dat Jezus is?	3 min	6
4	Afgoderij in Caesarea Filippi	2 min	8
5	De Jordaanbron en de poorten van Hades	3 min	8
6	Petrus belijdt Jezus als de Messias	2 min	10
7	Petrus, de rots en Gods openbaring	1 min	12
8	Petrus verzet zich tegen Jezus' lijden	3 min	13
9	Gods waarden tegenover menselijke waarden	4 min	15
10	Waarde voor God en de vernieuwde gezindheid	1 min	17
11	Ons denken vernieuwen door Gods Woord	3 min	18
12	Satan spreekt door vertrouwde vrienden	2 min	20
13	Jezelf verloochenen om Jezus te volgen	4 min	21
14	Wat het opnemen van een kruis betekende	2 min	23

15	De houding van een veroordeelde	3 min	24
16	Met vreugde lijden uit liefde voor Christus	3 min	25
17	Paulus geeft alles prijs voor Christus	4 min	27
18	Je leven redden of verliezen	3 min	29
19	Martelaarschap en vrijwillige overgave	2 min	31
20	Wat het betekent om Jezus te volgen	3 min	32
21	Jezus' onderwijs en voorbeeld navolgen	3 min	34
22	De leiding van de Heilige Geest volgen	3 min	36
23	Je niet voor Jezus en Zijn woorden schamen	3 min	38
24	Trouw aan God tegenover de cultuur	4 min	40
	Om verder te lezen		42

1

Terugblik op broodwonder en blinde man

We bestuderen het Evangelie van Markus, en we zijn een eindweegs gevorderd in hoofdstuk 8. We slaan dus opnieuw hoofdstuk 8 op en bekijken het gedeelte waar we de vorige keer gebleven waren.

De vorige keer zagen we in hoofdstuk 8 de spijziging van de vierduizend, een wonder dat veel leek op de spijziging van de vijfduizend, maar zijn eigen interessante kenmerken had. Misschien was niet het minst belangrijke daarvan wel dat het plaatsvond in heidens gebied en dat er mogelijk heidenen werden gevoed, terwijl de spijziging van de vijfduizend in Galilea plaatsvond en vrijwel zeker bestemd was voor een geheel of bijna geheel Joodse groep. Jezus gaf hiermee misschien een eerste aanwijzing. Het is weliswaar niet goed om het brood van de kinderen te nemen en het aan de honden te geven, dat wil zeggen: om wat de Joden toebehoort aan de heidenen te geven. Maar zoals de Syro-Fenicische vrouw zei:

Maar zij antwoordde en zei tegen Hem: Ja, Heere, maar de hondjes eten toch ook onder de tafel van de kruimels van de kinderen.

MARKUS 7:28

En misschien maakte Jezus dat punt dus duidelijk door nu een soortgelijk wonder te doen en brood aan heidenen te geven. Ik kan het niet met zekerheid zeggen, maar dat denk ik.

2

De blinde leert in twee stappen zien

En we zagen de genezing van een blinde man, die in twee stappen werd genezen. Het is het enige geval dat we kennen waarin Jezus iemand geleidelijk, in stappen, genas.

Nadat ik die lezing had gegeven, vertelde onze studente Erin ons over een interessante theorie die haar vader daarover heeft. Hij is optometrist. Haar vader, die over het gezichtsvermogen uiteraard denkt als een wetenschapper, wees erop dat wanneer we dingen zien, de werking van onze ogen maar een klein deel uitmaakt van het zien.

Verreweg het grootste deel is het werk van onze hersenen. Het oog vangt licht op en breekt dat vervolgens op in miljoenen kleine kegeltjes en staafjes, die via de oogzenuw worden doorgegeven. Het deelt als het ware het hele beeld op in schijnbaar willekeurige lichtpixels. Vervolgens komt dat bij de hersenen terecht, en de hersenen voegen het weer samen en geven er betekenis aan. Dat gebeurt allemaal onmiddellijk.

Maar de hersenen ontvangen geen beeld van de ogen. De hersenen ontvangen gegevens van de ogen en moeten die vervolgens interpreteren. Zoals zij het verwoordde: de ogen zijn de hardware, en het zien functioneert eigenlijk als de software. Of het zijn de gegevens die binnenkomen, en de software van de hersenen moet betekenis geven aan wat er binnenkomt.

Haar vader, de optometrist, dacht daarom dat Jezus de man misschien eerst één keer moest aanraken, waarna de man zei:

En hij keek op en zei: Ik zie de mensen, want ik zie hen, als bomen, rondlopen.

MARKUS 8:24

Met andere woorden, hij zag iets, maar het was niet duidelijk. En toen Jezus hem de volgende keer aanraakte, zag hij alles duidelijk. Misschien kwam dat doordat zijn ogen bij de eerste aanraking waren genezen, maar de software van zijn hersenen opnieuw geformatteerd moest worden, of het programma moest worden geïnstalleerd. De hardware was gerepareerd, maar de software, het programma, moest worden geïnstalleerd. De hersenen moesten dus leren hoe ze moesten zien.

Ik weet niet of dat waar is, maar het is een interessante gedachte: de visuele beelden kwamen binnen, maar ze waren wazig. Ze waren niet duidelijk. Misschien is dat dus wat er gebeurde. Het verandert niets aan de geestelijke lessen ervan, maar ik vond het een fascinerende theorie.

3

Wie zeggen de mensen dat Jezus is?

Nu komen we bij hoofdstuk 8, vers 27, waar staat:

En Jezus vertrok met Zijn discipelen naar de dorpen van Caesarea Filippi. En onderweg stelde Hij Zijn discipelen een vraag; Hij zei tegen hen: Wie zeggen de mensen dat Ik ben?

MARKUS 8:27

Ik vind het interessant dat niemand zei dat Hij de Messias was, vooral gezien het feit dat de Joden vol verwachting uitzagen naar de komst van de Messias. Toen Johannes de Doper was verschenen, voordat Jezus openlijk optrad, waren de mensen naar Johannes toe gekomen en hadden gevraagd:

Ben jij de Messias?

Ze verwachtten de Messias, en toch was Jezus inmiddels al een paar jaar bezig met het doen van deze wonderen. De meningen over Hem liepen uiteen van Johannes de Doper tot Elia of een van de profeten. Maar de Messias stond eigenlijk niet op het lijstje. De discipelen hoorden de mensen dat in elk geval niet zeggen, de Galileeërs althans niet. Daar hadden ze hun tijd doorgebracht.

Maar in Jeruzalem, tijdens de feesten die later in het Evangelie van Johannes worden beschreven, speculeerden sommige mensen erover dat Hij misschien de Messias was. Zelfs eerder in Galilea deden ze dat. Toen Hij een demon uitdreef uit een man die stom en blind was, waarna de man sprak en zag, zeiden de mensen:

Is dit niet de Zoon van David?

Dat betekent: de Messias. Maar de godsdienstige leiders probeerden dat idee snel uit de wereld te helpen. Ze zeiden:

Maar de Farizeeën hoorden dit en zeiden: Deze drijft de demonen alleen maar uit door Beëlzebul, de aanvoerder van de demonen.

MATTHEÛS 12:24

Niet doordat Hij de Messias was.

Hoe dan ook, het idee dat Hij de Messias was, was onder de Galileeërs blijkbaar grotendeels verdwenen. Het behoorde niet tot de voornaamste theorieën. En het idee dat Hij Johannes de Doper was, die onthoofd was, lijkt een veel onwaarschijnlijke theorie dan dat Hij de Messias zou zijn. Maar de mensen maakten van Hem van alles, behalve de Christus, de Messias.

Deze theorieën die werden geopperd — dat Hij Johannes de Doper, Elia of een van de profeten zou kunnen zijn — klinken vreemd genoeg bekend. Want eerder, in hoofdstuk 6, vers 14, stond:

En koning Herodes hoorde het (want Zijn Naam was bekend geworden) en zei: Johannes die doopte, is uit de doden opgewekt en daarom zijn die krachten werkzaam in Hem.

MARKUS 6:14

Dat waren dus de theorieën waarover werd gesproken. De context hiervan was dat de discipelen twee aan twee waren uitgezonden. Ze gingen verschillende dorpen in Galilea binnen en predikten het Evangelie. Dit was toen ze waren uitgezonden, maar nog niet waren teruggekomen. Terwijl ze onderweg waren, bereikte Herodes dit bericht over de activiteiten van Jezus. Misschien kwam dat doordat de apostelen tijdens hun missie de mensen vertelden wat Jezus deed. Herodes krijgt er nu lucht van en hij maakt zich zorgen, omdat hij Johannes de Doper heeft gedood. Zijn schuldige geweten brengt hem op de gedachte dat Johannes is teruggekomen om hem te achtervolgen. Dat waren de theorieën die in deze tijd nog steeds de ronde deden.

4

Afgoderij in Caesarea Filippi

Deze vraag werd op een interessante plek aan de discipelen gesteld: Caesarea Filippi. In heidense tijden werd de stad ook Paneas genoemd, omdat Pan een god was. Een Pan is een wezen waarvan de twee onderste benen op die van een geit lijken, terwijl het bovenste deel van het lichaam menselijk is. In de klassieke kunst werden demonen, of zelfs de duivel, soms als een Pan afgebeeld. Maar Pan was een god van de Romeinen en deze plaats was naar Pan vernoemd. Ze heette Paneas.

Ze heette toen echter niet meer zo, omdat Herodes Filippus haar ter ere van de keizer Caesarea had genoemd. Caesarea betekent 'toebehorend aan de keizer'. Er was in Palestina, aan de kust van de Middellandse Zee, al een Caesarea. Dat is eenvoudigweg de stad Caesarea. Daarom noemde Filippus deze stad Caesarea Filippi en voegde hij, met een koppelteken, zijn eigen naam eraan toe. Dit is de stad Caesarea die door Filippus werd gesticht. Filippi betekent 'van Filippus'. In deze tijd heette ze Caesarea Filippi, maar het was een plaats waar in vroeger tijden veel goden waren aanbeden.

Geleerden denken soms dat het veelbetekenend is dat Jezus Zijn discipelen daarheen meenam om te vragen:

Wie zeggen de mensen dat ik ben?

Het was een plaats waar in de loop van de geschiedenis allerlei valse godheden waren aanbeden. En Hij koos die plaats om door Zijn discipelen als de Zoon van God erkend te worden.

5

De Jordaanbron en de poorten van Hades

Ik ben in Paneas geweest. Het is een van de weinige plaatsen in Israël waar ik werkelijk ben geweest. Ik ben één keer naar Israël gegaan. Tijdens een zomerprogramma heb ik daar twee weken lesgegeven op een school van de Grote Opdracht. Een van mijn voormalige studenten leidde die school en ik kwam er als een van de docenten. De

school stond in Jeruzalem. Ik kwam eigenlijk niet vaak buiten Jeruzalem, maar ik was er twee weken. In het weekend tussen die twee weken maakten enkele studenten en ik een heel snelle autorit naar Galilea, zoals ze het noemen. We zagen enkele bekende plaatsen, waaronder Kapernaüm en Nazareth, maar we zijn ook naar Paneas gegaan.

Ik vond Paneas, oftewel Caesarea Filippi, een van de mooiste plaatsen die ik zag. Daar komen de bovenlopen van de Jordaan werkelijk uit de grond tevoorschijn. Zoals je weet vormt de Jordaan een grens van Israël, de oostgrens. De rivier voedt zowel het Meer van Galilea als, later en verder naar het zuiden, de Dode Zee. In de Jordaan doopte Johannes de Doper. De Jordaan is de rivier die de Israëlieten overstaken om het Beloofde Land binnen te gaan. Het is de Jordaan, een zeer beroemde rivier, maar hij begint in werkelijkheid bij drie verschillende bronnen. Er zijn drie verschillende plaatsen waar de Jordaan als kleinere waterstromen begint, en die komen samen en vormen de Jordaan. De belangrijkste daarvan ligt bij Caesarea Filippi.

Als je daarheen gaat, zie je het water werkelijk uit de grond komen. Het was verbazingwekkend om dit water schijnbaar vanuit de ondergrond tevoorschijn te zien komen, uit de waterlagen daar. En dan te bedenken dat dit water al duizenden jaren naar buiten stroomt en nog niet is uitgeput. De Jordaan wordt door deze ondergrondse bron gevoed.

In Paneas is een grot waarin men volgens sommige mensen vroeger zuigelingen wierp. Ik weet niet zeker of dat klopt. Het klinkt als iets waarmee predikers graag een punt in hun preek maken, maar ik heb gemerkt dat het heel moeilijk te documenteren is. Heidenen brachten vroeger zuigelingenoffers. Ze wierpen de kinderen in deze grot, waarin zich een put bevond. De grot is er nog steeds, maar de put lijkt opgevuld te zijn. Ze zeggen dat deze plaats de poorten van Hades werd genoemd.

Ik zeg dat dit klinkt als iets wat een prediker misschien verzint, omdat het waar kan zijn. Maar als het waar is, vormt het een prachtig verband. Want op deze plek — hoewel Markus het niet vermeldt, staat het wel in de parallelle passage in Mattheüs — zei Jezus:

En Ik zeg u ook dat u Petrus bent, en op deze petra zal Ik Mijn gemeente bouwen, en de poorten van de hel zullen haar niet overweldigen.

MATTHEÛS 16:18

Als die plaats werkelijk de poorten van Hades werd genoemd, levert dat een interessant verband op. Maar ik heb dat niet kunnen bevestigen. Dat is hoe dan ook de locatie.

6

Petrus belijdt Jezus als de Messias

Paneas, Caesarea Filippi, kende een lange geschiedenis van afgoderij en de aanbidding van valse goden. Jezus neemt de discipelen mee daarheen en vraagt hun:

Wie zeggen de mensen dat Ik ben?

Ze zeggen:

Er zijn allerlei verschillende meningen.

Geen van die meningen is de juiste, maar de mensen praten er toch over. De mensen bedenken theorieën over wie Hij is.

Jezus zei tegen hen:

Maar wie zeggen jullie dat Ik ben?

Petrus antwoordde en zei tegen Hem:

Jij bent de Christus.

Het woord Christus betekent de Messias. Dat wist je, neem ik aan. Christus, Christos in het Grieks, betekent de Gezalfde. Messias, Mashiach in het Hebreeuws, betekent de Gezalfde. Hetzelfde woord, een andere taal: Messias, Christus.

Petrus zei:

Jij bent de Messias.

In de versie van Mattheüs, en dat is Mattheüs 16, legde hij een wat langere belijdenis af. Hij zei:

Simon Petrus antwoordde en zei: U bent de Christus, de Zoon van de levende God.

MATTHEÛS 16:16

Wij hebben hier slechts een kort antwoord van Jezus, hoewel in Mattheüs een langer antwoord wordt gegeven. Petrus gaf inderdaad het juiste antwoord, en Jezus droeg hun op dat zij niemand over Hem mochten vertellen.

Dat is natuurlijk wat Hij zo vaak doet. Hij probeert de zaak geheim te houden. Mensen zagen Hem op dat moment niet als de Messias. Daarom was het ongetwijfeld heel belangrijk dat de discipelen in dit stadium geen enthousiasme onder het volk zouden aanwakken waardoor mensen zouden gaan denken dat Hij de Messias is. De mensen stonden altijd op het punt in opstand te komen tegen de Romeinen, zodra ze dachten dat ze een charismatische leider hadden die de Messias kon zijn en hen naar de overwinning kon leiden. Ik denk dat Jezus dat wilde indammen.

Na het kruis natuurlijk, toen Hij eenmaal naar de hemel was gegaan en het Koninkrijk was ingewijd en dat allemaal, moesten ze aan de wereld verkondigen dat Hij de Christus is. Dat is de boodschap. Maar toen Hij daar nog was, bracht de term Christus een te groot gevaar met zich mee dat die als een politieke term zou worden opgevat. Nadat Hij aan het kruis gestorven zou zijn, zou het moeilijk zijn Hem voor een politieke leider aan te zien. Hij zou eerder op een politieke misdadiger lijken. Daarom zou er geen gevaar meer zijn voor hetzelfde soort politieke volksbeweging.

7

Petrus, de rots en Gods openbaring

Markus laat hier behoorlijk belangrijk materiaal weg dat Mattheüs wel opneemt. Toen Petrus zei:

Jij bent de Christus, de Zoon van de levende God, zei Jezus:

En Jezus antwoordde en zei tegen hem: Zalig bent u, Simon Barjona, want vlees en bloed hebben u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader, Die in de hemelen is.

MATTHEÛS 16:17

Toen zei Hij verder:

En Ik zeg u ook dat u Petrus bent, en op deze petra zal Ik Mijn gemeente bouwen, en de poorten van de hel zullen haar niet overweldigen.

MATTHEÛS 16:18

Dat is wat Hij daadwerkelijk zei.

Bij deze gelegenheid toonde Jezus grote bewondering voor het inzicht van Petrus. Maar wat Hij bewonderde, was niet de scherpzinnigheid van Petrus, maar de scherpzinnigheid van God, Die het aan Petrus had geopenbaard. Het moet voor Jezus een echte opluchting zijn geweest dat de discipelen begonnen te zien Wie Hij was, terwijl de menigten, die zoveel van Hem ontvingen, de boodschap niet begrepen. Ze herkenden Hem niet als de Beloofde. Ik denk dat Jezus Zijn waardering voor Petrus wat uitvoeriger uitspreekt zoals het in Mattheüs is opgetekend. Markus gaat daar hier grotendeels aan voorbij.

Het is interessant dat Markus de versie van Petrus weergeeft, en dit gebeurt vaak wanneer er iets vleiends over Petrus wordt gezegd. Markus laat het vaak weg, omdat Petrus blijkbaar geen dingen vertelde die vleiend waren voor hemzelf. Maar hij

vertelde wel het volgende gedeelte, dat niet vleierend voor hemzelf is.

8

Petrus verzet zich tegen Jezus' lijden

Er staat:

En hij begon —Jezus begon—

En Hij begon hun te onderwijzen dat de Zoon des mensen veel moest lijden en verworpen worden door de oudsten en overpriesters en schriftgeleerden en gedood worden en na drie dagen opstaan.

MARKUS 8:31

Dit is de eerste keer dat Jezus dit daadwerkelijk duidelijk voor de discipelen uiteenzette. In de nabije toekomst zou Hij dat nog twee keer doen. Bij drie gelegenheden zei Jezus heel uitdrukkelijk:

Ik zal worden afgewezen, ik zal worden gedood en drie dagen later zal ik weer opstaan.

Maar de discipelen begrepen Hem niet.

Petrus leek te begrijpen wat Hij bedoelde, maar dat deed hij niet. Hij moet hebben gedacht dat Jezus gewoon terneergeslagen en pessimistisch was, misschien omdat behalve de discipelen niemand wist dat Hij de Messias was. Misschien voelde Jezus Zich ontmoedigd, dus wil Petrus Hem opbeuren. Petrus bestrafte Hem zelfs. Er staat:

En dit woord sprak Hij vrijuit. En Petrus nam Hem apart en begon Hem te bestraffen,

MARKUS 8:32

In de versie van Mattheüs staat dat Petrus zei:

Nee, Heer, dat zal u niet overkomen.

Hier bestraft Petrus Jezus daadwerkelijk. Stel je voor dat je Jezus bestraft. Deze mannen zijn al lange tijd bij Jezus en gaan vertrouwelijk met Hem om. Jezus bestraft Petrus vervolgens natuurlijk in vers 33. Wat dat bestraffen van Jezus door Petrus betreft: ik denk dat het feit dat er ‘bestrafen’ staat, betekent dat Petrus vond dat Jezus niet alleen onrealistisch sprak, maar dat Hij zoiets ook niet hoorde te zeggen.

Misschien zegt hij: ‘Heere, als U zo praat, gaat U die paar mensen die in U geloven ontmoedigen. Als U over sterven begint, zult U degenen die nog bij U zijn uiteenjagen. Praat niet zo.’

Zoals het in de versie van Mattheüs staat, klinkt het alsof Petrus Jezus niet bestraft, maar Hem probeert te bemoedigen door te zeggen: ‘Dat zal U niet overkomen, Heere. Maak U geen zorgen. Ik weet dat het erop lijkt dat mensen U te pakken willen krijgen, maar wij zijn er voor U. Wij zullen voor U opkomen. Maak U geen zorgen; U zult niet sterven.’

Maar wat Petrus’ toon ook was — en ik weet zeker dat hij het goed bedoelde — het was niet zomaar een slechte suggestie van Petrus. Het was de duivel die sprak om Christus ten val te brengen, om Hem te doen struikelen dus. Dat is wat Jezus zei. Vers 33 zegt:

maar Hij keerde Zich om en terwijl Hij Zijn discipelen aankeek, bestraft Hij Petrus en zei: Ga weg achter Mij, satan, want u bedenkt niet de dingen van God, maar die van de mensen.

MARKUS 8:33

9

Gods waarden tegenover menselijke waarden

Tot de dingen van God behoort voor Christus ook een kruis. Bij de dingen van mensen gaat het er bijna altijd om dat te vermijden. De dingen waarop mensen gericht zijn, de dingen waaraan mensen waarde hechten, staan in sterk contrast met de dingen waaraan God waarde hecht. In Lukas hoofdstuk 16 zei Jezus:

En Hij zei tegen hen: U bent het die uzelf rechtvaardigt voor de mensen, maar God kent uw hart. Want wat hoog is onder de mensen, is een gruwel voor God.

LUKAS 16:15

Dat is vers 15, Lukas 16:15.

Gods waardestelsel is over het algemeen precies het tegenovergestelde van het waardestelsel van de mens. Dat moeten we in gedachten houden, vooral wanneer we verdraaiingen van het evangelie horen verkondigen. Dat geldt in het bijzonder voor evangelieboodschappen die lijken in te spelen op wat mensen graag zouden willen dat waar was, in plaats van op wat God noodzakelijkerwijs zou willen. Goed nieuws dat de fantasie en de begeerten van het vlees prikkelt, moet altijd met argwaan worden bekeken, want het weerspiegelt waar de mens waarde aan hecht en niet waar God waarde aan hecht.

Het evangelie kan eenvoudig worden voorgesteld als het middel waardoor iemand veel van zijn problemen te boven kan komen. Daarbij is niet in de laatste plaats van belang dat hij naar de hel gaat. Het wordt dan ook voorgesteld als het middel waardoor hij naar de hemel kan gaan. Er kunnen allerlei aantrekkelijke extra's aan de boodschap worden toegevoegd, afhankelijk van het soort presentatie dat je te horen krijgt, de denominatie of wat dan ook. Misschien kun je er genezing, rijkdom en allerlei aantrekkelijke extra's bij doen: de dingen waar mensen van houden, waarbij waarde wordt gehecht aan de dingen van de mens. Jezus zei dat dit satan is die spreekt.

Waar God waarde aan hecht, is dat een mens zijn leven aflegt voor de zaak van het Koninkrijk van God. En Jezus zou de eerste zijn die dat deed. Enkele verzen later gaat Hij tegen de discipelen zeggen dat zij dat ook moeten doen, want in vers 34 gaat Hij zeggen:

En toen Hij de menigte met Zijn discipelen bij Zich geroepen had, zei Hij tegen hen: Laat wie achter Mij aan wil komen zichzelf verloochenen, zijn kruis opnemen en Mij volgen.

MARKUS 8:34

Dat is niet gericht zijn op de dingen van de mens; dat is gericht zijn op de dingen van God.

Dat iemand zijn leven zou verliezen omwille van God, is niet wat mensen willen. Over het algemeen is dat niet de boodschap die mensen zouden willen horen. Petrus heeft zijn waarden door elkaar gehaald, en Jezus zegt: 'Luister, Ik zeg je dat Ik ga sterven. Ik zal verworpen en veroordeeld worden, en dat allemaal.' Petrus zegt: 'Nee, dat is niet wat U verdient. Dat is niet wat U zou moeten overkomen. God zal aan Uw kant staan. God zal U bevrijden. U moet positiever belijden, in plaats van al dat negatieve pessimisme.' Jezus zei: 'Je praat tegen Mij zoals de duivel zou praten.'

Het is interessant dat Hij zegt:

Ga achter Mij staan, satan, want Hij zegt:

Jij houdt je niet bezig met wat God wil, maar met wat mensen willen.

Je zou denken dat Hij had moeten zeggen: 'Je bent niet gericht op de dingen van God; je bent gericht op de dingen van de duivel.' Maar dat zei Hij niet, hoewel het wel waar zou zijn geweest. Hij zei: 'Je bent niet gericht op de dingen van God; je bent gericht op de dingen van mensen.' Dat suggereert dat de dingen waarop mensen van nature gericht zijn, de dingen zijn die de duivel bevordert, de dingen waar de duivel vóór is. De mens staat van nature meer op één lijn met de agenda van de duivel dan met Gods agenda.

In het Nieuwe Testament spreken Jezus, Paulus en de andere apostelen vaak over de grote waarde van trouw te zijn tot de dood en vervolging te ondergaan omwille van de gerechtigheid, enzovoort. Want dat zijn de dingen waaraan God waarde hecht. De mens en God hechten waarde aan verschillende dingen.

10

Waarde voor God en de vernieuwde gezindheid

Weet je nog dat Petrus sprak over vrouwen en over wat hen aantrekkelijk maakt? Hij zegt:

Uw sieraad moet niet bestaan in iets uiterlijks: het vlechten van het haar, het dragen van gouden sieraden of het aantrekken van mooie kleren; maar uw sieraad moet zijn de verborgen mens van het hart, met het onvergankelijke sieraad van een zachtmoedige en stille geest, die kostbaar is voor God.

1 PETRUS 3:3-4

Iedereen weet dat uiterlijke versiering en uiterlijke schoonheid doorgaans datgene zijn waaraan mensen bij een vrouw waarde hechten. Maar hij zegt dat de christelijke vrouw zich meer bezig moet houden met datgene waaraan God waarde hecht.

God hecht daar waarde aan. Het sieraad van een zachtmoedige en stille geest is in Gods ogen zeer kostbaar, zegt Petrus. Deze bespreking staat in 1 Petrus hoofdstuk 3, vers 1 tot en met 6. De dingen van God, de dingen waaraan God waarde hecht, en de dingen waaraan de mens waarde hecht, zijn dus niet hetzelfde. Iemand die christen wordt, moet daar rekening mee houden.

11

Ons denken vernieuwen door Gods Woord

Wanneer mensen die half bekeerd zijn, of nauwelijks bekeerd zijn, of misschien pas bekeerd zijn en van wie het denken nog helemaal niet vernieuwd is, de Bijbel lezen, vinden ze allerlei dingen verontrustend aan wat God deed. God liet alle Kanaänieten doden. God liet een man doden omdat hij op de sabbat hout sprokkelde. Er zijn allerlei dingen die mensen verontrusten wanneer ze de Bijbel lezen, omdat God in deze gevallen doet wat Hij gepast acht. En dat is niet wat wij gepast achten, omdat wij waarde hechten aan de dingen van de mens. Wij kiezen de kant van mensen tegenover God. Dat is vreemd. In de Bijbel zien we hoe God zondaars oordeelt, en onze natuurlijke neiging is om de kant van de zondaars te kiezen en te zeggen: 'God, dat zijn mensen. Ze zijn net als wij. Ik voel hun pijn. Ik begrijp eigenlijk niet waarom U dat doet.'

De vernieuwing van ons denken betekent dat we Gods kant van de zaak kiezen. [Vertalersnoot: de gebruikte Engelse Bijbelvertaling spreekt in Romeinen 12:2 over de vernieuwing van het 'denken'; de HSV heeft 'gezindheid'.] Dat is min of meer wat bekering betekent. Bekering betekent verandering. Wat verandert er? Wel, één ding dat verandert, is aan wiens kant je staat. Wanneer je geen christen bent en christen wordt, verandert er onder andere dat je nu aan Gods kant staat in plaats van aan de kant van de mens, want de mens is in oorlog met God. De waarden van de mens zijn het tegenovergestelde van Gods waarden.

Daarom zegt Paulus dat we

En word niet aan deze wereld gelijkvormig, maar word veranderd door de vernieuwing van uw gezindheid om te kunnen onderscheiden wat de goede, welbehaaglijke en volmaakte wil van God is.

ROMEINEN 12:2

moeten worden, want aanvankelijk is ons denken verkeerd. En in veel opzichten blijft het verkeerd, zelfs nadat we bekeerd zijn. Het moet gewoon veranderd worden. Het is een proces. Ons denken moet doordrenkt worden met het Woord van God. Jakobus zegt dat we het Woord met zachtmoedigheid moeten ontvangen:

Leg daarom af alle vuilheid en elke uitwas van slechtheid en ontvang met zachtmoedigheid het in u geplante Woord, dat uw zielen zalig kan maken.

JAKOBUS 1:21

Petrus zegt dat we naar de zuivere melk van het Woord moeten verlangen:

En verlang vurig, als pasgeboren kinderen, naar de zuivere melk van het Woord, opdat u daardoor mag opgroeien,

1 PETRUS 2:2

En die groei wordt afgemeten aan de mate waarin ons denken steeds meer op Gods denken gaat lijken, zodat we waarderen wat Hij waardeert. Dat doen we niet volmaakt. Ik weet niet of iemand dat doet, maar dat is waar we aan werken.

Petrus was op dat moment minstens anderhalf jaar, misschien twee jaar, bij Jezus geweest. En toch hield hij zich, zoals Jezus het uitdrukte, nog steeds bezig met de dingen van de mens en niet met de dingen van God. En dus werd Petrus terechtgewezen, niet in de laatste plaats doordat hij satan werd genoemd.

12

Satan spreekt door vertrouwde vrienden

Nu is niet duidelijk hoe Jezus dat bedoelde. We moeten daar beslist niet uit opmaken dat Petrus door een demon of door satan bezeten was, zoals later over Judas wordt gezegd. Maar zijn mond werd de spreekbuis van satan. En dit is een van de listen van satan waarmee we bekend zijn. Vergeet niet dat er in het tweede hoofdstuk van 2 Korinthe staat:

Want zijn gedachten zijn ons niet onbekend.

2 KORINTHE 2:11

[Vertalersnoot: de gebruikte Engelse Bijbelvertaling heeft hier ‘devices’, in de betekenis van listen of strategieën; de HSV spreekt over ‘gedachten’.]

Wel, hij heeft listen, en we moeten daarmee bekend zijn. Een van zijn listen is eenvoudigweg deze: we zien hem hier. We zagen hem ook toen we Job bestudeerden. Want wanneer de duivel tot een godvrezend man wil doordringen, spreekt hij soms vermomd als een vertrouwde vriend. In het geval van Job was het zijn vrouw, die zei:

Toen zei zijn vrouw tegen hem: Houd je nog steeds vast aan je vroomheid? Zeg God vaarwel en sterf.

JOB 2:9

[Vertalersnoot: de gebruikte Engelse Bijbelvertaling luidt hier ‘Vervloek God en sterf’.]

Wel, dat klinkt bekend. Dat was wat de duivel Job probeerde te laten doen: God vervloeken. En nu spreekt zijn eigen geliefde vrouw namens satan.

In dit geval is een trouwe discipel van Jezus de spreekbuis. Want de duivel weet dat als hij gewoon uit de kast tevoorschijn zou komen en zou zeggen: ‘Hé, ik ben de duivel. Ik heb wat suggesties voor je. Ik heb een prachtig plan voor je leven,’ wij zouden zeggen:

‘Hé, wacht eens even. Ik weet dat jij de duivel bent. Jij bent niet de goede. Ik luister niet naar wat jij te zeggen hebt. Je bent slecht. Je mag me niet. Je probeert me te gronde te richten. Ik ga niet naar je luisteren.’

Maar als hij binnenkomt via de stem van een vertrouwde vriend, ben je minder op je hoede. Het klinkt redelijker. Het klinkt beslist alsof het afkomstig is van iemand die bezorgd om je is. ‘O, denk toch aan jezelf. Wees niet zo streng voor jezelf.’ Dat was wat Petrus zei. Dat is wat de duivel wil zeggen. ‘Wees niet zo hard voor jezelf. Wees niet zo fanatiek.’

Wel, Jezus zegt vervolgens: ‘Jullie zullen allemaal zo fanatiek moeten zijn.’ Vers 34:

13

Jezelf verloochenen om Jezus te volgen

En toen Hij de menigte met Zijn discipelen bij Zich geroepen had, zei Hij tegen hen: Laat wie achter Mij aan wil komen zichzelf verloochenen, zijn kruis opnemen en Mij volgen.

MARKUS 8:34

Deze opmerking werd dus niet alleen tegen de discipelen gemaakt, maar ook tegen de mensen, wie er verder ook maar bij waren. Blijkbaar waren er mensen die Hem daarheen, naar Caesarea Filippi, waren gevolgd. Hij zei tegen hen:

Wie achter Mij aan wil komen. Dat betekent: Hem volgen.

moet zichzelf opzijzetten, zijn kruis opnemen en Mij volgen. Want wie zijn leven wil redden, zal het verliezen, maar wie zijn leven verliest voor Mij en voor het evangelie, zal het redden. Wat heeft iemand eraan als hij de hele wereld wint, maar zijn eigen ziel verliest? Of wat kan iemand geven in ruil voor zijn ziel? Want wie zich schaamt voor Mij en Mijn woorden in deze overspelige en zondige generatie, voor hem zal ook de Zoon des mensen Zich schamen wanneer Hij komt in de heerlijkheid van Zijn Vader met Zijn heilige engelen.

Jezus zegt hier heel duidelijk waar het op staat, en niet alleen tegen Zijn discipelen. Dit is niet alleen voor de elite. Dit is niet alleen voor de commando's van de beweging. Dit is voor de discipelen én voor de mensen. Jezus zorgde ervoor dat Hij de mensen bij Zich riep, zodat Hij het tegen iedereen kon zeggen. Wil je bij Mij horen? Wil je achter Mij aankomen? Wil je dicht bij Mij zijn? Dan zul je het moeilijke moeten doen, datgene wat de mens niet wil doen: de dingen van God, niet de dingen van de mens.

Allereerst moet je jezelf verloochenen. Jezelf verloochenen is niet eenvoudigweg een kwestie van iets doen wat zo gemakkelijk is als zelfverloochening. Het klinkt hetzelfde — jezelf verloochenen, zelfverloochening — maar zelfverloochening betekent vaak alleen dat je af en toe vast, of dat je je lichaam voedsel of een ander genoeg ontkent. Je kijkt een tijdje geen televisie. Je ontkent jezelf bepaalde luxe en dergelijke. Met andere woorden, wat wij onder zelfverloochening verstaan, betekent dat je soms door de zure appel heen bijt en niet doet wat je wilt doen.

Maar jezelf verloochenen is iets fundamenteels, iets wat meer raakt aan de kern van wie je bent. Wat is je zelf? Je zelf is eenvoudigweg wie je bent. Je bent jezelf. Je hebt geen zelf. Je bent jezelf. En jezelf verloochenen betekent dat je je eigen ik ontkent, met alles wat daarbij hoort: je eigen agenda's, belangen, voorrechten, plannen en rechten — alles wat je maar in verband brengt met wie je bent — en dat je zegt wat Paulus in Galaten 2 zei:

Ik ben met Christus gekruisigd; en niet meer ik leef, maar Christus leeft in mij; en voor zover ik nu in het vlees leef, leef ik door het geloof in de Zoon van God, Die mij heeft liefgehad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven.

GALATEN 2:20

Het gaat niet om mij. Het gaat om Christus.

Alles draaide om mij. Voordat je christen was, zag je jezelf misschien niet als iemand die helemaal in zichzelf opging. Er zijn beslist mensen die geen christen zijn en die niet volledig in zichzelf opgaan. Er zijn filantropen. Er zijn mensen die meelevend zijn. Er zijn mensen die aan andere mensen denken. Er zijn moeders die de Heere niet kennen

en die voor hun kinderen zouden sterven. Niet iedereen gaat volledig in zichzelf op, maar iedereen is wel met zichzelf bezig. Iedereen beoordeelt de dingen in het algemeen nog steeds door te vragen: „Welke gevolgen zal dit voor mij hebben? Hoe zal dit mijn leven verbeteren, of juist niet?” Deze dingen worden het fundament van al ons denken, al onze beslissingen en al onze plannen.

Dat is onze standaardtoestand als mensen. Wij staan centraal in onze wereld. Zelfs voordat we christen zijn, kunnen we grote vorderingen maken in onzelfzuchtigheid, maar we staan nog steeds centraal in ons denken. Hij zegt dat je dat moet verloochen. Daar moet je nee tegen zeggen. Dat betekent dat Christus nu het middelpunt moet worden.

14

Wat het opnemen van een kruis betekende

Je neemt een kruis op je. In dit late stadium van de christelijke geschiedenis is het voor ons moeilijk om deze woorden objectief te bekijken, zoals de oorspronkelijke hoorders ze gehoord zouden hebben. Tot enkele ogenblikken daarvoor, toen Jezus zei dat Hij gedood zou worden, had Hij zelfs nog geen kruis genoemd. Hij had gezegd dat Hij zou sterven, maar Hij had het kruis niet genoemd.

De discipelen hadden op dat moment geen enkele reden om een Romeins kruis in verband te brengen met deze Persoon bij Wie ze waren. Hij had niet duidelijk voorzegd dat Hij aan een kruis zou sterven. Er was geen reden om Hem met een kruis in verband te brengen. Het waren tenslotte de Romeinen die mensen aan een kruis hingen. Alle tegenstand tegen Jezus kwam van Joden, niet van Romeinen. Joden kruisigden geen mensen. Wanneer Joden iemand wilden doden, stenigden ze hem. De Romeinen waren degenen die mensen kruisigden, en Jezus ondervond helemaal geen tegenstand van de Romeinen. Het kon de Romeinen niets schelen wat Hij deed. Hij vormde geen politieke bedreiging voor hen. Waarom zouden de discipelen überhaupt aan Jezus en een kruis denken? Dat deden ze op dat moment niet.

Wat betekende het dan voor hen toen Hij zei:

Je moet je kruis opnemen. Ze wisten beslist wat een kruis was. Een kruis was een terechtstellingswerktuig. Het was een werktuig voor een vernederende terechtstelling. Iemand die veroordeeld was om aan het kruis te sterven, moest doorgaans minstens een deel van het kruis, de dwarsbalk, op zijn schouder naar de plaats van terechtstelling dragen.

Zelfs Jezus begon Zijn kruis kennelijk te dragen, maar Hij kon het niet tot het einde toe dragen. Hij was er erger aan toe dan veel misdadigers, omdat Zijn rug door geselingen volledig opengereten was. Het was duidelijk dat Hij het niet kon. Hij had te veel bloed verloren. Zijn rug was te ernstig verwond. Ze moesten iemand anders vinden om Zijn kruis voor Hem te dragen.

15

De houding van een veroordeelde

Maar misdadigers die een kruis droegen, waren in de Romeinse wereld geen ongewoon gezicht. In de Romeinse wereld was niet al het gedoe nodig dat wij in onze moderne samenleving kennen voordat een misdadiger terechtgesteld wordt. Mensen zaten niet lange tijd in een dodencel. Ze hadden niet allerlei beroepsinstanties die ze konden doorlopen. Als de Romeinen besloten: „Deze persoon is een opstandeling”, namen ze hem mee de heuvel op en kruisigden ze hem. De Romeinen kruisigden duizenden mensen.

Een man een kruis zien dragen was een vertrouwd gezicht. Alleen was het voor hen volkomen ongewoon om dat met Jezus in verband te brengen. Wij doen dat wel. Wij brengen het nauwelijks nog met iets anders in verband, omdat we ons zo laat in de christelijke geschiedenis bevinden. Het kruis is het symbool van de christelijke godsdienst geworden. We kunnen nauwelijks aan een kruis denken zonder ons Jezus voor te stellen, hangend aan dat kruis. We vergeten bijna dat er soms ook andere mensen aan kruisen stierven.

Maar toen Jezus dit zei, bestond dat verband nog niet. De discipelen zouden gedacht hebben: „Hij zegt dat we een kruis moeten opnemen. Waar ter wereld heeft Hij het over?” Maar ze wisten dat ze eerder mensen een kruis hadden zien opnemen en

dragen. Dat was iemand die binnenkort zou sterven. Hij droeg zijn kruis omdat hij op weg was naar de plaats waar hij zou sterven.

Trouwens, als een man werkelijk zijn eigen kruis droeg, had hij zich in zekere zin neergelegd bij het feit dat hij zou sterven. Hij had zijn gevoel dat hij ergens recht op had opgegeven. Hij had zijn besef van rechten opgegeven. Hij protesteerde niet langer om zichzelf te verdedigen. Hij had het vonnis aanvaard. Misschien beviel het hem niet, maar hij aanvaardde het. Dat bleek uit het feit dat hij het kruis droeg.

Niemand kon hem per slot van rekening dwingen een kruis te dragen. Het was een vrijwillige daad. Ze konden hem slaan als hij het niet wilde dragen. Ze konden hem straffen. Maar iemand kon gemakkelijk koppig genoeg zijn om te zeggen: 'Doe maar het ergste wat je kunt doen. Denk je dat het mij iets kan schelen? Jullie gaan me over een paar minuten toch doden. Ik wil het niet dragen. Ik ga niet met jullie meewerken. Ik ben nog altijd onschuldig. Ik verdien dit niet. Ik ga jullie stinkende kruis niet dragen. Als jullie me gaan kruisigen, zullen jullie me daarheen moeten slepen en het kruis ook, want ik ga het niet doen. Ik ga jullie niet helpen.'

Iemand kon dat doen. Ik weet niet of mensen dat ooit deden. Waarschijnlijk deden sommigen het. Ik durf te wedden dat er heel wat hardnekkige Joden waren die zeiden: 'Jullie kunnen het proberen als jullie willen, maar ik ga het niet dragen.'

En toch waren er mensen die hun kruis droegen. Er waren mensen die, nadat ze veroordeeld waren, alle hoop hadden opgegeven. Misschien beseften ze dat ze schuldig waren aan het misdrijf en betrappt waren, en dat er geen beroep meer mogelijk was. Ze hadden zich dus bij hun lot neergelegd. Ze dachten niet aan hun rechten. Ze dachten niet aan hun toekomst en hun plannen. Dat alles hadden ze niet meer. Ze zouden spoedig sterven, en zo was hun mentaliteit.

16

Met vreugde lijden uit liefde voor Christus

Jezus zei dat je op die manier je kruis moet opnemen. Je moet de houding aannemen van iemand die niet werkelijk probeert zijn eigen leven te redden, die niet probeert vast te houden aan zijn eigen voorrechten, die niet protesteert dat zijn rechten worden

geschonden, en die feitelijk verwacht te sterven, misschien wel spoedig. Dat is de houding die je moet aannemen.

Je zou kunnen zeggen: ‘Dat lijkt me een heel sombere houding voor een christen. Moeten christenen zo somber zijn?’ Ik denk niet dat het de bedoeling is dat het somber is. De apostelen in het boek Handelingen werden door het Sanhedrin gearresteerd. Hun leven werd bedreigd. Ze werden geslagen. Wat deden ze toen het allemaal voorbij was? Er staat:

Zij dan gingen weg uit de tegenwoordigheid van de Raad en waren verblijd dat zij waardig geacht waren, omwille van Zijn Naam schandelijk behandeld te worden.

HANDELINGEN 5:41

Deze mannen bedachten de dingen van God, niet de dingen van de mens.

Zeker, het is somber als je nog altijd de dingen van de mens bedenkt, als je nog altijd denkt dat het allemaal draait om het redden van je leven. Maar als je het als een voorrecht beschouwt dat God door jouw trouw verheerlijkt wordt, en dat het God behaagt dat je trouw bent tot in de dood, dan verheug je je dat je zo’n voorrecht hebt. Daarom zijn de offers die voor Christus worden gebracht, offers waarvan je het een voorrecht vindt om ze te brengen.

We vergeten dit soms, maar als je nog nooit verliefd bent geweest, of dat al lange tijd niet meer bent geweest, besef je dit misschien niet. Als je verliefd bent of onlangs verliefd bent geweest, dan herken je waarschijnlijk wat ik zeg. Wanneer je verliefd bent, wil je die persoon dienen. Je wilt offers brengen voor die persoon. Als je de gelegenheid kreeg om voor die persoon te sterven, zou je dat doen. Niet vanwege een of andere sombere verplichting, maar uit liefde. Paulus zegt:

Want de liefde van Christus dringt ons, die tot dit oordeel gekomen zijn: als Eén voor allen gestorven is, dan zijn zij allen gestorven.

2 KORINTHE 5:14

Liefde voor God zorgt ervoor dat je alles wilt opofferen.

Wanneer mensen verliefd zijn, brengen ze die offers. Ze denken niet dat ze een offer brengen. Het komt niet eens bij hen op dat ze een offer brengen. Het is een vreugde om alles te besteden en zelf verteerd te worden, om alles wat je hebt rijkelijk te geven. En stel dat je zelfs het voorrecht kreeg om te sterven voor degene van wie je houdt. Je zou sterven in de wetenschap dat je het leven van die persoon redt, of uit loyaliteit en trouw aan die persoon.

Misschien denk je: 'Ik ben verliefd geweest en ik had die gevoelens niet.' Dan denk ik niet dat je verliefd bent geweest. Als je verliefd bent op Jezus, en dat is natuurlijk waartoe Hij je oproept, dan is het geen sombere zaak om je kruis op te nemen. Je zegt: 'Als dit God verheerlijkt, als dit God behaagt, als dit Hem gelukkig maakt, dan maakt het mij gelukkig. Ik verheug me erover waardig geacht te worden om smaad te lijden voor de Naam van Christus.' Dat is wat de apostelen in Handelingen deden. Weet je nog, in Filippenzen hoofdstuk 3 sprak hij over zijn eigen houding. Ik denk dat wij allemaal deze passage kennen, haar waarschijnlijk hebben horen citeren en haar misschien zelf citeren. Maar in hoeverre herkennen wij ons erin?

17

Paulus geeft alles prijs voor Christus

Paulus sprak over alle voordelen die hij had voordat hij christen werd, wat zijn status betrof in de Joodse gemeenschap waarin hij leefde. Hij had de juiste afkomst, hij had de juiste opleiding, hij behoorde tot de juiste partij en hij was een veelbelovende, opkomende leider binnen de partij van de Farizeeën. Heel mogelijk werd hij door Gamaliël opgeleid om uiteindelijk deel te gaan uitmaken van het Sanhedrin. Wat de Joodse samenleving betrof, was deze man op weg naar succes.

Maar hij zegt in Filippenzen 3:8, hoewel ik ook bij vers 7 zou kunnen beginnen:

Maar wat voor mij winst was, dat heb ik om Christus' wil als schade beschouwd. Ja, beslist, ik beschouw ook alles als schade vanwege de voortreffelijkheid van de kennis van Christus Jezus, mijn Heere, om Wie ik dat alles als schade ervaren heb. En ik beschouw het als vuiligheid, opdat ik Christus mag winnen,

FILIPPENZEN 3:7-8

Ik heb niet het gevoel dat ik iets heb opgeofferd, tenzij je het buitenzetten van het afval een offer noemt. Ik beschouw die dingen als de dingen waar ik vanaf ben gekomen. Het is rommel. Denk je dat ik een offer voor Christus heb gebracht? Het enige wat ik heb opgegeven, was de rommel. Ik heb dat nooit als een groot offer beschouwd. De dingen die ik opgaf, waren het blok aan mijn been dat ik vroeger met me meedroeg, de dingen waar ik alles voor over zou hebben gehad om ervan af te komen. Want mijn waarden zijn veranderd, omdat ik de dingen van God hoogacht.

Hij zegt:

Ja, beslist, ik beschouw ook alles als schade vanwege de voortreffelijkheid van de kennis van Christus Jezus, mijn Heere, om Wie ik dat alles als schade ervaren heb. En ik beschouw het als vuiligheid, opdat ik Christus mag winnen, en in Hem gevonden word, niet met mijn rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door het geloof in Christus is, namelijk de rechtvaardigheid uit God door middel van het geloof; opdat ik Hem mag kennen, en de kracht van Zijn opstanding en de gemeenschap met Zijn lijden, doordat ik aan Zijn dood gelijkvormig word, om hoe dan ook te komen tot de opstanding van de doden.

FILIPPENZEN 3:8-11

Dit is wat Paulus als een voorrecht beschouwt: Christus kennen door de kracht van Zijn opstanding en de gemeenschap aan Zijn lijden, en zelf gelijkvormig worden aan Zijn dood. Paulus klinkt als een man die bezeten is van Jezus, zozeer dat zijn waarden volledig het tegenovergestelde zijn van wat ze vroeger waren. Wat ik ooit waardevol vond, beschouw ik als rommel. Wat ik ooit vreesde, is nu wat mij het dierbaarst is. Dat is de bovennatuurlijke verandering die het christelijk geloof teweegbrengt.

Soms denken mensen dat christen worden betekent dat je je bij een religieuze beweging aansluit. Je kunt je aansluiten bij de Jehova's getuigen of de mormonen, of misschien bij de moslims. Je zou moslim, Jood of hindoe kunnen worden. Misschien kun je je bij de vrijmetselaars aansluiten, of bij de baptistengemeente. Veel mensen zien het allemaal als een soort mengelmoes van religieuze mogelijkheden. Je kiest de mogelijkheid die volgens jou de beste is en doet je best om je eraan aan te passen. Je leert het taalgebruik, je leert de liederen, je leert je te gedragen zoals zij dat willen, en je past er precies bij. Nu maak je deel uit van die godsdienst.

Dat is niet wat het christelijk geloof is. Het christelijk geloof is geen godsdienst waar je je aan aanpast. Het is iets waar je niet bij past. Je moet aan jezelf sterven, omdat je niet past, omdat de dingen van de mens tegengesteld zijn aan de dingen van God. Je moet jezelf verloochenen, je kruis opnemen en Hem volgen.

18

Je leven redden of verliezen

Hij zegt:

Want wie zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen; maar wie zijn leven zal verliezen omwille van Mij en om het Evangelie, die zal het behouden.

MARKUS 8:35

Als je je leven wilt redden, zul je het verliezen.

Ik herinner me dat ik dacht dat het Richard Wurmbrand was, maar het kan een andere van de lijdende christenen uit de communistische wereld zijn geweest die dit verhaal vertelde. Eigenlijk kan het zelfs uit een vroegere tijd zijn geweest. Nu ik erover nadenk, kan het in Foxe's Book of Martyrs hebben gestaan. Soms weet ik niet meer waar ik de verhalen die ik heb gelezen vandaan heb, omdat ik veel soortgelijke boeken heb gelezen.

Ik las een verhaal over een christen die werd gemarteld. Ik neem aan dat het in de middeleeuwen was. Hij lag op de pijnbank en de marteling was ondraaglijk. Zijn gewrichten werden uit elkaar getrokken, en hij bleef trouw aan Christus. Ze zouden hem vrijlaten als hij zijn geloof verloochende. Uiteindelijk verloochende hij onder de marteling inderdaad zijn geloof. Ze haalden hem van de pijnbank. Hij kwam van de pijnbank af, zakte op de grond in elkaar en was dood.

Ik dacht: is dat niet het klassieke geval van een man die zijn leven probeert te redden en het verliest? Ik denk niet dat het altijd zo dramatisch is. Ik denk niet dat het altijd zo sterk op „instant karma” lijkt, zoals John Lennon het placht te noemen. Maar Jezus zegt dat het je niet zal lukken je leven te redden. Je komt hier niet levend vandaan. Je zult je leven verliezen. Waarom zou je dan energie verspillen door te proberen het te redden?

Met je leven redden bedoelt Hij natuurlijk dat je het redt door compromissen te sluiten. Er is niets mis mee om, wanneer je honger hebt, voedsel te eten in de wetenschap dat het je leven in stand zal houden. Als je ziek bent en de dokter je medicijnen kan geven die je helpen, dan is dat niet waar Hij het over heeft. Als je diabetes hebt en insuline gebruikt, probeer je je leven te redden door die te gebruiken. Dat is niet waar Hij het over heeft. Hij zegt niet dat je je gezondheid en je leven moet verwaarlozen. Hij zegt dat als het volgen van Christus levensbedreigend is, en je je leven alleen kunt redden door een compromis te sluiten, je geen compromis moet sluiten. Probeer niet je leven te redden door op de een of andere manier je trouw aan

Christus in gevaar te brengen, want je zult je leven hoe dan ook verliezen. Wat heeft het voor zin om te proberen het te redden? Je krijgt er een paar jaar bij. Wat maakt het uit? Jezus zei in deze context:

Want wat zal het een mens baten als hij heel de wereld wint en aan zijn ziel schade lijdt? Of wat zal een mens geven als losprijs voor zijn ziel?

MARKUS 8:36-37

Maar Hij zei:

Want wie zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen; maar wie zijn leven zal verliezen om Mij, die zal het vinden.

MATTHEÛS 16:25

19

Martelaarschap en vrijwillige overgave

Hier lijkt Hij het over martelaarschap te hebben. Je verliest je leven omwille van Jezus. Martelaarschap was een zeer reële situatie waarmee veel discipelen werden geconfronteerd. Alle apostelen werden ermee geconfronteerd, en op Johannes na stierven ze allemaal als martelaar. Vele duizenden andere christenen die geen apostel waren, bezegelden hun getuigenis eveneens met hun bloed. Ze probeerden hun leven niet te redden. Ze verloren hun leven, maar in een andere zin vonden ze het.

Maar niet iedere christen krijgt werkelijk de gelegenheid om als martelaar te sterven. Die gelegenheid wordt ons niet allemaal werkelijk geboden. Als je in bepaalde landen woont, zoals Amerika, kun je een trouwe christen zijn zonder dat iemand je het voorrecht geeft een martelaar te worden. Ze zullen je gewoon negeren. Misschien bespotten ze je. Misschien slaan ze je over voor een promotie op je werk. Misschien sluiten ze je buiten hun gezelschap. Maar ze zullen geen martelaar van je maken.

Toch kun je je leven verliezen in de zin dat je je leven opgeeft. Je geeft je voorrechten en aanspraken op ter wille van Christus, en je zegt net als Paulus:

Ik ben met Christus gekruisigd; en niet meer ik leef, maar Christus leeft in mij; en voor zover ik nu in het vlees leef, leef ik door het geloof in de Zoon van God, Die mij heeft liefgehad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven.

GALATEN 2:20

Daar gaat het om. Dat is de houding die Zijn discipelen volgens Jezus moeten hebben. Dit is niet wat mensen waarderen. Dit is wat God waardeert. En Hij zegt:

Wat heeft iemand eraan als hij de hele wereld wint, maar zijn ziel verliest?

20

Wat het betekent om Jezus te volgen

Er staat hier één zinsdeel waar ik zonder commentaar aan voorbij ben gegaan, hoewel ik er op dat moment wel aan dacht. Ik kom erop terug, want toen Jezus in vers 34 zei:

En toen Hij de menigte met Zijn discipelen bij Zich geroepen had, zei Hij tegen hen: Laat wie achter Mij aan wil komen zichzelf verloochenen, zijn kruis opnemen en Mij volgen.

MARKUS 8:34

zei Hij:

Hij moet zichzelf opzijzetten en zijn kruis opnemen.

Daar heb ik het natuurlijk over gehad, maar wat betekent dat laatste deel?

En Mij volgen.

Wat betekent het om Jezus te volgen? Voor die menigte betekende het blijkbaar op zijn minst: Ik ga hierheen, en jij gaat daar ook heen, achter Mij aan. Dat is wat het betekent om iemand te volgen. Toen Jezus de vissers riep:

Volg Mij, bedoelde Hij:

Daar ga Ik. Kom je achter Me aan of niet? Ga je waar Ik heen ga?

Ze moesten achterlaten waar ze mee bezig waren en ergens anders heen gaan om te zijn waar Hij was. Wanneer Hij verderging, moesten zij met Hem mee blijven gaan, zoals de kinderen van Israël de wolk door de woestijn volgden. Jezus was onderweg. Hij kon maar op één plaats tegelijk zijn, dus moesten zij ook onderweg zijn om bij Hem te blijven.

Maar nu is Jezus niet meer op slechts één plaats tegelijk. Hij loopt niet op aarde rond, zodat je zou kunnen zeggen:

Als ik bij Jezus wil zijn, moet ik naar die plek gaan, daar zijn en deze kant op bewegen, omdat ik zie dat Hij daarheen gaat.

Met andere woorden, toen Jezus als een zichtbare, tastbare Persoon op aarde was, was het gemakkelijk om te weten wat het betekende Hem te volgen: ik loop achter Hem aan. Maar nu is Hij niet meer in die vorm hier. Hij gaat niet zichtbaar van de ene plaats naar de andere. Wat betekent het voor een hedendaagse christen om Jezus te volgen?

Het antwoord is in zekere zin ingewikkeld, omdat het veel aspecten heeft. Het betekent beslist dat je jezelf identificeert als een van Zijn volgelingen, op dezelfde manier waarop iedere discipel van een rabbijn zichzelf als een van de volgelingen van die rabbijn zag, of zoals de Farizeeën zichzelf als volgelingen of discipelen van Mozes zagen.

Weet je nog dat de blinde man die genezen was, aan de mannen die hem ondervroegen vertelde hoe Jezus dat had gedaan, en dat zij het nog eens wilden horen? Ze zeiden:

Vertel ons nog eens hoe hij dat deed.

Hij zei:

Hij antwoordde hun: Ik heb het u al gezegd, maar u hebt niet geluisterd; waarom wilt u het nog eens horen? Wilt u soms ook Zijn discipelen worden?

JOHANNES 9:27

En zij zeiden:

Zij dan scholden hem uit en zeiden: U bent een discipel van Hem, maar wij zijn discipelen van Mozes.

JOHANNES 9:28

Mozes was allang dood, maar toch was het niet onmogelijk een discipel van Mozes te zijn. Want Mozes had, in dit geval in de wet, een grondige beschrijving nagelaten van wat hij de mensen opdroeg en leerde. Wanneer zij de wetten van Mozes volgden, meenden ze dat ze Mozes volgden.

21

Jezus' onderwijs en voorbeeld navolgen

Zo betekent Jezus volgen ook vaak eenvoudigweg Zijn onderwijs volgen. Dat is wat een discipel doet. Jezus zei in Johannes 8:31:

Jezus dan zei tegen de Joden die in Hem geloofden: Als u in Mijn woord blijft, bent u werkelijk Mijn discipelen,

JOHANNES 8:31

Dus Zijn onderwijs volgen, Zijn woorden volgen en in Zijn woorden blijven, is Hem volgen.

Net zoals iemand een volgeling van Freud, een volgeling van Jung, een volgeling van Maslow of een volgeling van een andere filosofische theoreticus genoemd kan worden, zo kun je een volgeling van Richard Dawkins zijn. En je kunt hem blijven volgen nadat hij gestorven is. In wezen is hij dan zoiets als je goeroe. Alles wat hij schrijft, geloof je en draag je uit. Je bent zijn volgeling.

In die zin zijn wij volgelingen van Christus. Maar Christus volgen houdt meer in, net zoals dat voor de discipelen het geval was. Het ging er niet alleen om dat zij moesten gehoorzamen wat Hij zei. Toen Hij hun voeten waste, zei Hij:

Want Ik heb u een voorbeeld gegeven, opdat ook u zult doen zoals Ik voor u heb gedaan.

JOHANNES 13:15

Zijn voorbeeld volgen betekent niet alleen Zijn bevelen opvolgen, maar Christus navolgen: doen wat Hij deed, en niet alleen wat Hij zei. Mensen zeggen zo vaak:

Doe wat ik zeg, niet wat ik doe.

Maar Jezus hoefde dat onderscheid niet te maken. Hij leefde naar de maatstaven die Hij onderwees en gaf Zelf het voorbeeld, zodat wij Hem zouden navolgen en Hem ook zouden gehoorzamen. We hebben de mondelinge instructies, en we hebben ook het aanschouwelijke voorbeeld van de manier waarop Hij leefde.

In 1 Petrus, hoofdstuk 2, vers 23, staat:

Die, toen Hij uitgescholden werd, niet terugschold, en toen Hij leed, niet dreigde, maar het overgaf aan Hem Die rechtvaardig oordeelt;

1 PETRUS 2:23

Eigenlijk had ik een paar verzen eerder moeten lezen, al ligt dat in dezelfde lijn. Vers 21 is waar ik aan dacht:

Want hiertoe bent u geroepen, omdat ook Christus voor ons geleden heeft; Hij laat ons zo een voorbeeld na, opdat u Zijn voetsporen zou navolgen;

1 PETRUS 2:21

Hier spreekt Petrus tot mensen nadat Jezus gestorven en opgestaan was en naar de hemel was gegaan. Op dat specifieke moment in de geschiedenis betekende het volgen van Jezus' voetstappen niet dat je achter de zichtbare Jezus aan liep. Wat betekende het dan? Hij zegt dat Jezus ons een voorbeeld heeft gegeven, opdat wij Zijn voetstappen zouden volgen. Wij volgen Zijn voorbeeld en bootsen Hem na. Jezus volgen betekent dat wij Zijn onderwijs en Zijn voorbeeld volgen. Wij bootsen Christus na.

22

De leiding van de Heilige Geest volgen

Ik geloof dat wij ook Zijn Geest volgen, aangezien Christus nu de levende Christus is en ons Zijn Geest heeft gegeven, en de Bijbel zegt:

Immers, zovelen als er door de Geest van God geleid worden, die zijn kinderen van God.

ROMEINEN 8:14

Ook op die manier volgen wij Hem. Wij volgen niet alleen Zijn schriftelijke onderricht. Wij volgen Zijn leiding voor zover wij die kunnen onderscheiden. Volgen wat de Bijbel zegt, is de Geest volgen, want de Geest heeft de Bijbel geïnspireerd. Er bestaat geen tegenstelling tussen het gehoorzamen van de Bijbel en het gehoorzamen van de stem van de Geest. De Heilige Geest heeft de Bijbel geïnspireerd. Maar de Heilige Geest zal ons ook aanvullende leiding geven wanneer dat nodig is. Wanneer Hij ons overtuigt en zegt: 'Je moet dit en dat doen', betekent Jezus volgen dat wij moeten doen wat Hij zegt.

Zijn Geest in ons leidt ons op verschillende manieren. Dat kan door dromen of visioenen gebeuren. Het kunnen profetische uitspraken zijn die ons gegeven worden. Het kan eenvoudigweg een zachte, stille stem zijn, de stem van het geweten, of het kan zijn dat onze aandacht wordt bepaald bij iets wat de Schrift heeft gezegd en wat relevant is voor een beslissing die wij nemen. Er zijn allerlei manieren waarop God tot ons kan spreken, misschien zelfs door omstandigheden, of doordat Hij opmerkelijke deuren opent die overeenkomen met iets waarvan wij al de overtuiging hadden dat wij het moesten doen. Er zijn allerlei manieren waarop de Geest ons kan leiden, maar Jezus volgen houdt nog altijd in dat wij Hem letterlijk volgen. Wij volgen Zijn onderwijs en Zijn voorbeeld, maar Hij leeft nog steeds en wij hebben een relatie met Hem.

Jezus zei:

En toen Hij de menigte met Zijn discipelen bij Zich geroepen had, zei Hij tegen hen: Laat wie achter Mij aan wil komen zichzelf verloochenen, zijn kruis opnemen en Mij volgen.

MARKUS 8:34

Hem volgen betekent werkelijk vrijwel hetzelfde als wat het destijds voor de discipelen betekende. Hij geeft hun de opdracht en zegt:

En op die dag, toen het avond geworden was, zei Hij tegen hen: Laten wij overvaren naar de overkant.

MARKUS 4:35

Zij stapten met Hem in de boot en staken het meer over. Als Jezus je zegt ergens heen te gaan, dan ga je daarheen. Dat is wat het betekent om Jezus te volgen.

Hij zei:

Als iemand achter Mij aan wil komen, moet hij deze dingen doen.

Jezus was op weg naar het kruis. Hij had al gezegd:

En Hij begon hun te onderwijzen dat de Zoon des mensen veel moest lijden en verworpen worden door de oudsten en overpriesters en schriftgeleerden en gedood worden en na drie dagen opstaan.

MARKUS 8:31

In de hof zegt Hij:

Vader, laat niet gebeuren wat Ik wil, maar wat U wilt.

Dat is Zichzelf verloochenen. Dus jij zult jezelf moeten verloochenen. Je zult Hem moeten volgen. Je zult doen wat Hij deed, gaan waar Hij ging, Zijn voetstappen volgen en zijn zoals Hij. Dat is wat het betekent een christen te zijn, zoals Jezus het omschreef.

23

Je niet voor Jezus en Zijn woorden schamen

Vers 38 is belangrijk:

Want wie zich voor Mij en Mijn woorden geschaamd zal hebben in dit overspelig en zondig geslacht, voor hem zal de Zoon des mensen Zich ook schamen wanneer Hij zal komen in de heerlijkheid van Zijn Vader, met de heilige engelen.

MARKUS 8:38

Het is interessant dat Hij zegt:

Wie zich voor Mij schaamt in deze zondige en overspelige generatie.

Wanneer je schaamte of gêne voelt, komt dat doordat je je zorgen maakt over wat iemand anders van je denkt. Als je iets gènants doet en niemand weet ervan, voel je je niet erg opgelaten. Misschien lach je om jezelf, maar je loopt niet beschaamd en opgelaten rond, want niemand weet ervan. Maar als je in het bijzijn van anderen iets gènants doet, en het je iets kan schelen wat zij denken en je bang bent dat zij negatief over je zullen denken, dan voel je schaamte. Dan voel je je opgelaten.

Hij zegt:

Als je je tegenover deze generatie voor Mij schaamt, terwijl zij overspelig en zondig zijn, waarom trek je je dan iets aan van hun mening? Ik zal me voor jou schamen als hun mening zoveel voor je betekent. Je bent niet echt een van de Mijnen.

Ik kreeg tijdens mijn radioprogramma een beller aan de lijn. Ik probeer me het gesprek te herinneren, want nadat het programma is afgelopen, weet ik niet meer welke specifieke telefoontjes er waren, totdat iemand mij eraan herinnert. Er was een beller die zei dat zijn ongelovige vrienden geen begrip hadden voor het een of ander dat God in de Bijbel had gedaan. Ik weet niet meer wat het was. Het kan van alles geweest zijn, want er zijn altijd dingen aan God waar mensen bezwaar tegen hebben: Zijn opvattingen, Zijn daden en Zijn oordelen in de Bijbel.

Trouwens, in Spreuken staat:

Boosaardige lieden begrijpen het recht niet, maar wie de HEERE zoeken, begrijpen alles.

SPREUKEN 28:5

[Vertalersnoot: de gebruikte Engelse vertaling spreekt hier over ‘de goddelozen’, ‘de rechtvaardigen’ en ‘oordeel’.]

Wanneer de goddelozen de Bijbel lezen, lezen zij over Gods oordelen, over Gods beoordelingen van dingen, en die begrijpen zij niet. Zij nemen er aanstoot aan.

Deze beller was een christen die mij vroeg of er een manier was om deze niet-christenen van antwoord te dienen. Ik had het gevoel dat deze christen zich enigszins voor God schaamde. Omdat ik mij de vraag niet herinner, weet ik ook niet meer

precies wat mijn antwoord was. Ik weet nog dat ik hem een bepaald antwoord gaf dat volgens mij zinvol was. Maar toen dacht ik:

Ik denk niet dat ze dit antwoord zullen accepteren, want dit antwoord gaat ervan uit dat je trouw bent aan God.

Als je aan Gods kant staat, kun je zo'n antwoord aanvaarden. Als je niet aan Gods kant staat, zul je niet onder de indruk zijn van zo'n antwoord. Wanneer mensen vragen: 'Waarom deed God dit of dat?', zal ieder antwoord dat ik geef ervan uitgaan dat God gelijk had. Ik ga ervan uit dat God gelijk heeft en dat er een goede reden is voor wat Hij deed. Maar de ongelovige gaat al van het tegenovergestelde uit. Daarom werpt hij die tegenwerping op. Het lijkt erop dat God geen gelijk heeft. Hij had geen goede reden. Ze dagen je uit om je voor God te verantwoorden, en je hebt bijna het gevoel dat het beschamend is als je dat niet kunt. Het is beschamend om voor God op te komen wanneer Hij die politiek incorrecte dingen heeft gezegd.

24

Trouw aan God tegenover de cultuur

Ik weet nog dat ik zei dat alleen onze moderne cultuur juist zo gevoelig ligt over de kwestie die deze persoon ter sprake bracht. Ik weet niet meer precies wat het was. Ik wou dat ik het me kon herinneren. Maar het ging om een kwestie waarover de samenleving altijd op een bepaalde manier had gedacht, maar die de moderne samenleving heeft verworpen. Het kan feminisme zijn geweest of zoiets. De samenleving had hier altijd op een bepaalde manier over gedacht. Alleen onze ultramoderne samenleving heeft er aanstoot aan genomen.

Ik zei: 'Eerlijk gezegd ben ik niet bijzonder onder de indruk van het morele onderscheidingsvermogen, het morele inzicht, van onze huidige generatie.' Daarom zie ik geen enkele reden om me voor God te schamen, alleen maar omdat Hij niet in de pas loopt met de morele gevoeligheden van onze overspelige en zondige generatie. Waarvoor zouden we ons moeten schamen? Onze generatie zou zich moeten

schamen. Zij zijn degenen die zijn afgeweken van wat God heeft gezegd en van wat zelfs de meeste beschaafde volken door de eeuwen heen over deze specifieke kwestie hebben onderschreven.

Maar zoveel christenen zijn bang om tegen de cultuur in te gaan en datgene te zeggen wat als politiek incorrect wordt beschouwd. Jezus zei:

Want wie zich voor Mij en Mijn woorden geschaamd zal hebben in dit overspelig en zondig geslacht, voor hem zal de Zoon des mensen Zich ook schamen wanneer Hij zal komen in de heerlijkheid van Zijn Vader, met de heilige engelen.

MARKUS 8:38

Hij zegt:

Als je je tegenover hen voor Mij schaamt, dan zal Ik Mij voor jou schamen.

Dat is niet wat ik graag zou zien gebeuren. Ik zou het verschrikkelijk vinden om voor God te staan en Jezus te horen zeggen:

Ik schaam me voor jou.

Het zou me zelfs niets kunnen schelen als dat me niet buiten de hemel hield. Als Hij zou zeggen: 'Ik schaam Mij voor jou. Je gaat naar de hemel, maar Ik schaam Mij voor jou', dan zou ik denken: 'Wat dacht U ervan om mij maar naar de hel te sturen? Ik denk niet dat ik in de hemel wil zijn met de wetenschap dat U Zich voor mij schaamt.'

Alleen al Hem horen zeggen:

Zijn heer zei tegen hem: Goed gedaan, goede en trouwe dienaar, over weinig bent u trouw geweest, over veel zal ik u aanstellen; ga in, in de vreugde van uw heer.

MATTHEÛS 25:21

—meer hemel hoeft er niet te zijn. Stel dat we naar het oordeel zouden gaan en Hij ons zou vertellen wat Hij van ons vond. Stel dat we daarna allemaal vernietigd zouden worden en nooit meer enig bewustzijn zouden hebben. Als Hij dan zei:

‘Goed gedaan, goede en trouwe dienaar’, dan denk ik dat dit alles is wat ik zou willen horen. Laat mij nu in vrede heengaan.

Maar Jezus horen zeggen: ‘Ik schaam Mij voor jou’, is iets wat ik volgens mij niet zou kunnen verdragen. Jezus ging ervan uit dat Zijn discipelen dezelfde gevoelens hadden, want dat is het dreigement dat Hij hun voorhield: ‘Je schaamt je voor Mij. Weet je wat Ik ga doen? Ik ga Mij voor jou schamen.’ Dat wordt geacht een sterke motivatie te zijn om je niet voor Hem te schamen.

Als je je dat tafereel kunt voorstellen—niet dit tafereel, maar het tafereel op de oordeelsdag—hoe voelt het dan om daar te staan wanneer jij aan de beurt bent en Hij naar je kijkt? Je wilt heel graag dat Hij zegt: ‘Ik ben trots op je. Goed gedaan, goede en trouwe dienaar.’ En Hij zegt het tegenovergestelde. Dat zou ongeveer het ergste zijn wat er kan gebeuren. Ik kan me geen ergere hel voorstellen dan dat. Misschien bestaat die wel, maar ik kan me er geen voorstellen.

We zijn aan het einde van hoofdstuk 8 gekomen.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Markus 7:28
- Markus 8:24
- Markus 8:27
- Mattheüs 12:24
- Markus 6:14
- Mattheüs 16:18
- Mattheüs 16:16
- Mattheüs 16:17
- Markus 8:31

- Markus 8:32
- Markus 8:33
- Lukas 16:15
- Markus 8:34
- 1 Petrus 3:3-4
- Romeinen 12:2
- Jakobus 1:21
- 1 Petrus 2:2
- 2 Korinthe 2:11
- Job 2:9
- Galaten 2:20
- Handelingen 5:41
- 2 Korinthe 5:14
- Filippenzen 3:7-8
- Filippenzen 3:8-11
- Markus 8:35
- Markus 8:36-37
- Mattheüs 16:25
- Johannes 9:27
- Johannes 9:28
- Johannes 8:31
- Johannes 13:15
- 1 Petrus 2:23
- 1 Petrus 2:21
- Romeinen 8:14
- Markus 4:35
- Markus 8:38
- Spreuken 28:5
- Mattheüs 25:21

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.